

<http://dx.doi.org/10.16926/trs.2019.04.15>

Justyna RADŁOWSKA

<https://orcid.org/0000-0002-5376-8107>

Uniwersytet Wrocławski (Wrocław)

Bonifacy Miązek – (emigracyjny) historyk literatury polskiej

Streszczenie: Przedmiotem niniejszego artykułu jest prezentacja dorobku naukowego, w szczególności rozpraw historycznoliterackich opublikowanych w języku niemieckim (*Die lyrische Beschreibung im Nachkriegsschaffen Kazimierz Wierzyńskis, Polnische Literatur 1863-1914. Darstellung und Analyse, Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance, Studien zur polnischen Literatur*), autorstwa Bonifacego Miązka – emigracyjnego poety, krytyka i historyka literatury. Książki naukowe księdza profesora wykazują nowatorską strukturę, poszerzając wiedzę czytelnika o zagadnienia będące przedmiotem zainteresowania estetyki recepcji, a przede wszystkim o modele odbioru utworów pisarzy polskich w kraju i za granicą. Publikacje wiedeńskiego uczonego wzbogacają i systematyzują wiedzę o literaturze polskiej, oferując nowe spojrzenie na twórczość uznanych i najnowszych autorów.

Słowa kluczowe: Bonifacy Miązek, emigracja, historyk literatury, średniowiecze i renesans, literatura polska w latach 1863–1914, nauka o literaturze polskiej za granicą.

Niniejszy artykuł prezentuje kulturotwórczą i naukową działalność Bonifacego Miązka (1935–2018) – emigracyjnego poety, krytyka i historyka literatury, na którą składało się upowszechnianie i przekazywanie wiedzy o literaturze polskiej i jej twórcach poza granicami naszego kraju. Publikacje księdza profesora, szczególnie rozprawy w języku niemieckim, już dla kilku pokoleń polonistów austriackich i niemieckich są podstawowym źródłem wiedzy o literaturze polskiej i jej twórcach, jednocześnie wniosły istotny wkład w proces kształtowania relacji polsko-austriackich i polsko-niemieckich. Omówiony tu dorobek naukowy Bonifacego Miązka obejmuje cztery rozprawy historycznoliterackie opublikowane w języku niemieckim, które dokumentują jego najważniejsze dokonania w zakresie historii literatury. Pierwsza to dysertacja *Die lyrische Beschreibung im Nachkriegs-*

schaffen Kazimierz Wierzyńskis zawierająca analizę twórczości lirycznej Kazimierza Wierzyńskiego, druga to rozprawa habilitacyjna *Polnische Literatur 1863–1914. Darstellung und Analyse* obejmująca okres pozytywizmu i Młodej Polski i prezentująca nowatorskie spojrzenie na role takich twórców, jak Przybyszewski, Żeromski czy Reymont. Kolejną prezentowaną tu publikacją jest historia literatury polskiej średniowiecza i renesansu *Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance*, w której – oprócz rozważań *stricto* historycznoliterackich – znaleźć można szkice dotyczące stosunków polsko-niemieckich w omawianym okresie. Ostatnią rozprawą jest zbiór studiów na temat literatury polskiej *Studien zur polnischen Literatur*, na który składają się artykuły omawiające świadectwa piśmiennictwa polskiego od najstarszych zabytków języka poprzez twórczość Mikołaja Reja, prozę drugiej połowy XVI wieku, poezję Młodej Polski aż po teatr Stanisława Wyspiańskiego, co pozwala uznać go za dzieło wykraczające poza granice wyznaczone klasycznym podręcznikom akademickim. Zaprezentowane tu rozprawy pokazują dobitnie, jaką rolę w pogłębianiu wiedzy o literaturze polskiej odegrał Bonifacy Miązek poza granicami naszego kraju, i potwierdzają jego status jako uczonego należącego do wąskiego kręgu najwybitniejszych emigracyjnych historyków literatury polskiej.

Die lyrische Beschreibung im Nachkriegsschaffen Kazimierz Wierzyńskis

W 1977 roku w wydawnictwie Gerda LeberVerlag ukazała się dysertacja Bonifacego Miążka zatytułowana *Die lyrische Beschreibung im Nachkriegsschaffen Kazimierz Wierzyńskis* [Opis liryczny w twórczości powojennej Kazimierza Wierzyńskiego], która powstała na Uniwersytecie w Wiedniu pod kierunkiem profesora slawistyki Günthera Wytrzensa. Temat rozprawy wiązał się z ówczesnymi zainteresowaniami młodego absolwenta, które dotyczyły poezji Kazimierza Wierzyńskiego. Fascynacja wierszami autora *Korca maku* narodziła się w liceum i trwała również w okresie studiów w Sandomierzu. Znacznie później Miązek nawiązał kontakt korespondencyjny z Kazimierzem Wierzyńskim. Powstanie dysertacji poprzedziły referaty na spotkaniach autorskich i sympozjach naukowych oraz liczne artykuły pióra Bonifacego Miążka dotyczące twórczości autora *Czarnego poloneza*¹. W 1972 roku Miązek obronił rozprawę doktorską na temat powojennej twórczości skamandryty.

¹ Wykaz artykułów Bonifacego Miążka o twórczości Kazimierza Wierzyńskiego w pracy Krzysztofa A. Kuczyńskiego i Piotra Obrączki. Por. K.A. Kuczyński, P. Obrączka, *Bibliogra-*

W pracy tej autor analizuje utwory powstałe po 1945 roku, przedstawia budowę wybranych wierszy, zastosowane techniki wersyfikacyjne i omawia je pod kątem funkcji motywów przyrody, ziemi oraz sztuki w opisie lirycznym. Badając warsztat liryczny Wierzyńskiego, zwraca uwagę na

[...] duży ładunek zabarwienia emocjonalnego wierszy, na występujące napięcia „między liryczno-zewnętrzną warstwą znaczeniową a istotną zawartością estetyczno-myślową”, które to wpływają w decydującym stopniu na niepowtarzalność poezji Kazimierza Wierzyńskiego².

Przedmiotem dociekań jest tu opis liryczny, który stanowi podstawowy element strukturalny utworów Wierzyńskiego. Miązek traktuje go jako określony typ wypowiedzi, która przekazuje wartości liryczne:

Chcąc w pełni wyrazić liryczną konfrontację z miejscami zapamiętania, Wierzyński sięgnął tutaj po opis, jako świadomą strukturę techniczną zdolną zapewnić tej poezji „wstydlivość uczuć”³.

Autor rozprawy podkreśla, że poetyka skamandryty wykazuje wyraźną tendencję epicką, a jej główną cechą jest sprzeczność między elementami lirycznymi i skłonnością do epickiego sposobu narracji. Do cech wyróżniających lirykę Wierzyńskiego zalicza bardzo dokładną obserwację i opis, a w toku dalszych badań wyróżnia dwa rodzaje opisu: pierwszy o charakterze epistemologicznym, który odzwierciedla stosunek do opisywanego przedmiotu i wiąże się z rodzinną przyrodą oraz motywami ze świata historii czy sztuki, i drugi o charakterze lirycznym, który ukazuje stosunek do przeżycia (do podmiotowego „ja”). O funkcji i znaczeniu tej konstrukcji pisze Andrzej Niewczas:

W tej dwuwymiarowej konstrukcji opisu ujawnia się charakterystyczna dla Wierzyńskiego tendencja polegająca na nasycaniu epickiego sposobu wypowiedzi pierwiastkami lirycznymi, co daje w efekcie zamierzony poetycki dysonans⁴.

Dominującym elementem w wierszach poety są wspomnienia związane z krajobrazem rodzinnych stron. Ważną rolę odgrywa w tej poezji przyroda, która w opinii Miązka jest tłem albo rozbudowanym porównaniem służącym do wzmocnienia treści lirycznej dzieła albo do wytworzenia odpowiedniego nastroju.

fia prac Ks. Profesora Bonifacego Miązka, [w:] „Ziarna złej tęsknoty...” Szkice o poezji Bonifacego Miązka, pod red. E. Białka, Quaestio, Wrocław 2010, s. 145–168.

² K.A. Kuczyński, *Ze wsi w daleki świat. O życiu i twórczości ks. prof. Bonifacego Miązka*, Expol, Łódź 2007, s. 54.

³ B. Miązek, *O głównych motywach w liryce Kazimierza Wierzyńskiego po roku 1945*, [w:] idem, *Teksty i komentarze*, Sandomierz 1996, s. 16.

⁴ A. Niewczas, *O Wierzyńskim w Austrii*, „Więź” 1980, nr 9, s. 139.

Książka *Opis liryczny w twórczości Wierzyńskiego* w wyczerpujący sposób przedstawia zagadnienie opisu lirycznego w powojennej twórczości Wierzyńskiego. Szczegółowe interpretacje i analizy wybranych utworów potwierdzają tezę autora o obecności opisu lirycznego w wierszach skamandryty i prezentują istotne dla badaczy literatury zjawisko w poetyce Wierzyńskiego.

W opinii Małgorzaty Mochoń praca Miążka jest cenną i potrzebną publikacją nie tylko dla sławistów, ale przede wszystkim dla polonistów zajmujących się powojenną twórczością Kazimierza Wierzyńskiego. Andrzej Niewczas wykazuje w swojej recenzji zbieżność spostrzeżeń i hipotez interpretacyjnych pomiędzy pracą Jolanty Dudek, która bada lirykę Wierzyńskiego, i rozprawą Miążka⁵. Sytuacja ta powinna stać się, według Mochoń, impulsem do kolejnych badań poświęconych twórczości skamandryty⁶. Niewczas zwraca uwagę na zaangażowanie i fascynację autora omawianą twórczością:

Główny nacisk położony jest tu na relację: autor – wyrażanie. [...] Twórczość literacka ujmowana jest w kategoriach filozoficznych; uwzględnia kontekst życia twórcy pojmowanego jako podmiot jednostkowy. Jako pola odniesień występują tu: filozofia, religia, kultura, sztuka⁷.

Właściwą interpretację utworów autora *Kufra na plecach* docenia również Krzysztof A. Kuczyński, który o książce Miążka pisze:

[...] jest subtelną analizą twórczości Wierzyńskiego, świadczy o wyczuleniu na ideowe i artystyczne, a także filozoficzne aspekty tej poezji, która stawia podstawowe pytania o sens ludzkiej egzystencji⁸.

Obiektywizm i sumiennosc prowadzenia badań oraz świadome i swobodne władanie narzędziami interpretacji i analizy podkreśla Małgorzata Mochoń⁹. Bogaty wykaz bibliografii i wnikliwość w przeprowadzeniu analiz wybranych utworów zaowocowały, zdaniem recenzentki, klarowną relacją i głębokim zrozumieniem sensu poezji Wierzyńskiego:

Wydaje się, iż w tym przypadku spełniają się niemal idealnie założenia hermeneutyki diltheyowskiej, zakładającej jedność przeżycia poety i czytelnika jako warunek pełnego, doskonałego odbioru dzieł – jako estetycznego wyrazu tegoż przeżycia¹⁰.

⁵ J. Dudek, *Liryka Kazimierza Wierzyńskiego z lat 1951–1969*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1975.

⁶ Por. M. Mochoń, *Bonifacy Miązek – wykładowca, badacz i krytyk literacki*, [w:] *Szkice do portretu Bonifacego Miązka*, pod red. J. Paclawskiego, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce 2000, s. 141.

⁷ A. Niewczas, op. cit., s. 141.

⁸ K.A. Kuczyński, *Ze wsi w daleki świat...*, s. 55.

⁹ Por. M. Mochoń, op. cit., s. 140.

¹⁰ Ibidem, s. 141.

Polnische Literatur 1863–1914. Darstellung und Analyse

Publikacja *Polnische Literatur 1863–1914. Darstellung und Analyse* z 1984 roku stanowi obszerne kompendium wiedzy z literatury polskiej okresu pozytywizmu i Młodej Polski. Impulsem do napisania rozprawy była potrzeba uzupełnienia luki w badaniach nad literaturą polską na obszarze krajów języka niemieckiego. Pracując nad wykładami dla studentów, Miązek zauważył, że w niemieckich bibliotekach brakuje książek w języku niemieckim opisujących historię literatury polskiej oraz publikacji, w których czytelnik mógłby odnaleźć analizę omawianych dzieł. Niedostatek odpowiednich podręczników skłonił młodego wykładowcę do napisania książki obejmującej materiał z zakresu prowadzonych wykładów z epoki pozytywizmu i Młodej Polski. *Polnische Literatur 1863–1914. Darstellung und Analyse* jest pracą habilitacyjną i owocem ponaddziesięcioletniej działalności naukowej i aktywności dydaktycznej autora. Tematem pracy jest prezentacja i analiza najważniejszych wydarzeń z zakresu literatury polskiej w latach 1863–1914. Okres pięćdziesięciu lat pomiędzy wybuchem powstania styczniowego a początkiem pierwszej wojny światowej to czas, w którym pojawiły się nowe prądy i kierunki literackie. Miązek przedstawia tło historyczne i kulturalne epoki, biografie pisarzy, charakterystykę głównych dzieł oraz rozwój nowych koncepcji w literaturze i ich wpływ na kształtowanie postaw intelektualnych społeczeństwa. O przyjętej periodyzacji pisze:

Samą periodyzację ująłem w ramach tradycyjnych, przyjmowanych przez wszystkich historyków literatury. Otwiera ją powstanie styczniowe a kończy wybuch pierwszej wojny światowej. Tradycyjny jest również podział w łonie formacji pokoleniowych, takich jak pozytywizm, naturalizm czy Młoda Polska¹¹.

O wyborze pisarzy do ukazania w publikacji decydowała data literackiego debiutu. Przy czym Miązek – jak sam przyznaje – nie włączył do tej grupy autorów, którzy debiutowali przed rokiem 1863 (Norwid, Krąszewski, Fredro), mimo że ich twórczość była w omawianym okresie bardzo obfita. Autor prezentuje sylwetki pisarzy w formie krótkiego szkicu monograficznego, w którym przedstawia najważniejsze informacje dotyczące wydarzeń z życia poszczególnych pisarzy oraz analizę ich dorobku literackiego i osiągnięć artystycznych. Forma opracowania była podyktowana brakiem tego rodzaju omówień w języku niemieckim i pragnieniem przybliżenia niemieckiemu czytelnikowi biografii autorów w celu lepszego zrozumienia omawianych na wykładach dzieł. Już we wstępie pracy Miązek

¹¹ B. Miązek, *Przemówienie w Londynie z okazji otrzymania nagrody Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie* (1996), [w:] K.A. Kuczyński, *Ze wsi w daleki świat...*, s. 115.

podkreśla imponujący wkład pisarzy w rozwój literatury polskiej i wymienia ich osiągnięcia. Dowiadujemy się, że Henryk Sienkiewicz i Władysław Reymont otrzymali Nagrodę Nobla, a Stanisław Wyspiański odnowił polski teatr i aktywnie uczestniczył we współtworzeniu teatru europejskiego. W tym czasie rozwijała się również liryka reprezentowana przez Marię Konopnicką, Jana Kasprówicza i Leopolda Staffa.

Miązek wspomina o trudnościach związanych z klasyfikacją epok literackich, które wynikały z odmiennego kształtowania się literatury na poszczególnych etapach. Okres po upadku powstania styczniowego, zwany pozytywizmem lub krytycznym realizmem, był reprezentowany przez takich autorów, jak: Aleksander Świętochowski, Eliza Orzeszkowa, Bolesław Prus, Adam Asnyk, Henryk Sienkiewicz i Piotr Chmielowski. Epoka pozytywizmu zakończyła się w latach 1890–1895, na które przypadł debiut kolejnego pokolenia: Jana Kasprówicza, Kazimierza Tetmajera, Stefana Żeromskiego, Władysława Reymonta i Wacława Berenta. Nowa generacja, określona mianem Młodej Polski, trwała do roku 1907. Okres przejściowy, koncentrujący się wokół 1885 roku, to czas programów, polemik i debiutów polskich naturalistów: Antoniego Sygietyńskiego, Adolfa Dygasińskiego i Gabrieli Zapolskiej. We wstępie pracy Miązek przypomina, że do czasu opublikowania jego książki na rynku wydawniczym ukazywały się prace, które koncentrowały się na syntetycznym aspekcie literatury i na jej historycznych uwarunkowaniach.

Książka *Polnische Literatur 1863–1914. Darstellung und Analyse* jest prezentacją najważniejszych pisarzy okresu obu epok i analizą ich dzieł. Autor przedstawia dzieła literackie, ich treść i problematykę, mniej uwagi poświęca na analizę języka. Publikacja ma charakter porównawczy – Miązek przedstawia poszczególne dzieła literackie w powiązaniu z twórczością innych pisarzy tej samej epoki i zjawiskami w literaturze francuskiej, niemieckiej, angielskiej i rosyjskiej¹². Książka łączy warsztat krytyka i historyka literatury, a to – zdaniem Romana Karsta – sprawia, że: „Dyskurs tego dzieła toczy się gładko i przykuwa uwagę. Jest to książka, która nie tylko uczy, ale i apeluje do wyobraźni poetyckiej czytelnika”¹³.

Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance

Książka *Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance* ukazała się w 1993 roku nakładem wydawnictwa Peter Lang we Frankfurcie nad

¹² Por. R. Karst, *Bonifacy Miązek jako historyk literatury*, „Tydzień Polski” 31.08.1985, s. 9.

¹³ Ibidem.

Menem. Tematem publikacji są dzieje literatury polskiej od średniowiecza po epokę odrodzenia i baroku. Miązek pracował nad tomem pięć lat (1987–1992), gromadząc i uzupełniając materiał z wykładów z historii literatury polskiej, które od 1973 roku prowadził w Instytucie Sławistyki na Uniwersytecie Wiedeńskim. Przed opublikowaniem książki studenci uczyli się ze skryptu *Vorlesungen über die altpolnische Literatur* (1989), który został przez Miązka gruntownie opracowany i uzupełniony. Najwięcej trudności sprawiła autorowi, jak sam przyznaje, pierwsza część książki ze względu na niewielką liczbę opracowań dotyczących rozwoju piśmiennictwa w okresie średniowiecza. Większość podręczników uniwersyteckich opierała się na książce Ignacego Chrzanowskiego *Historia literatury niepodległej Polski*, której pierwsze wydanie ukazało się w 1908 roku. Profesor Chrzanowski ukazuje w swoim opracowaniu piękno i bogactwo literatury staropolskiej, a swoje wypowiedzi popiera odpowiednimi fragmentami z omawianych dzieł. Podręcznik ten cieszy się również dzisiaj ogromną popularnością – o czym świadczy to, że do 1983 roku ukazało się 13 wydań tej książki. Po 1945 roku zainteresowanie badaczy średniowieczem w Polsce było bardzo znikome. Epoka określana mianem wieków średnich kojarzona była z dominacją kręgów kościelnych i traktowana jako symbol ciemnoty i zacofania. Dopiero w najnowszych pracach zaczęto postulować przywrócenie jej należnego miejsca w historii literatury. Z pełną rehabilitacją średniowiecza spotykamy się w najnowszej pracy Tadeusza Witczaka *Literatura średniowiecza* z 1991 roku. Książka przeznaczona jest dla studentów polonistyki i pokazuje nowe perspektywy rozwoju wiedzy na temat średniowiecza. Inaczej jest z odrodzeniem – literatura renesansu należy do najlepiej opracowanych epok w historii literatury polskiej. Z zakresu tej dziedziny istnieją prace monograficzne o poszczególnych twórcach oraz syntezy naukowe obejmujące całą epokę renesansu. Nie brakuje również opracowań porównawczych o rozwoju literatury w innych krajach Europy. Do czasu opublikowania książki Miązka funkcjonowały dwie pozycje dotyczące epoki średniowiecza i renesansu: *Geschichte der polnischen Literatur* Karela Krejčego, tłumaczenie z języka czeskiego z 1958 roku, i książka Czesława Miłosza *Geschichte der polnischen Literatur* z 1981 roku. Obie prace ukazują epokę polskiego średniowiecza zaledwie na kilku stronach. Renesans jest w tych publikacjach szerzej omówiony, ale zabrakło tam – zdaniem Miązka – kilku zagadnień, które pozwoliłyby w pełni zrozumieć znaczenie odrodzenia w dziejach literatury polskiej. Książka księdza profesora jest przeznaczona dla studentów sławistyki i dla wszystkich osób, które interesują się literaturą polską. Ze względu na niewielką liczbę opracowań w języku niemieckim dotyczących rozwoju średniowiecza i renesansu w Polsce, Miązek oparzył niektóre zagadnienia z dziedziny poezji i prozy dłuższymi cytatami.

Zabieg ten podyktowany był koniecznością dydaktyczną – nie wszystkie cytaty są łatwo dostępne w publikacjach i nie wszystkie studenci mogą odnaleźć w języku niemieckim. Wybrane fragmenty mają przybliżyć czytelnikom prezentowanych autorów, ich dzieła i właściwości stylistyczne. Książka ma formę wykładu, w którym autor przedstawia proces rozwoju piśmiennictwa na ziemiach polskich na tle przemian społeczno-politycznych. Podczas formułowania poszczególnych rozdziałów Miązek uwzględnił zarówno chronologię, jak i gatunki piśmiennicze¹⁴.

Publikacja Miązka jest najbardziej obszerną pracą o literaturze polskiej okresu średniowiecza i renesansu, która ukazała się w języku niemieckim. Autor przedstawia syntezę epoki średniowiecza w jej chrześcijańskiej genezie i ukazuje w pełni udokumentowany rozwój literatury w Polsce aż po kres renesansu. W książce omawia podstawowe gatunki poezji, dramatu i prozy oraz sylwetki najważniejszych przedstawicieli tej literatury. Mochoń jest zdania, że publikacja Miązka spełnia, podobnie jak dwie poprzednie książki, cele dydaktyczne:

jest obszernym kompendium wiedzy dla studentów, a jednocześnie dostarcza wszystkim zainteresowanym rzetelnych informacji o początkach piśmiennictwa i kształtowaniu się kultury na ziemiach polskich w integracji z kulturą europejską¹⁵.

W ocenie Kuczyńskiego, rozprawa, która w syntetyczny sposób ujmuje wiedzę o literaturze staropolskiej, jest pozycją pionierską, wyczerpującą i obszerny sposób przedstawiającą dzieje literatury średniowiecza i renesansu:

Dla badaczy niemieckich jest to publikacja nieodzowna, także dla odbiorcy w Polsce stanowi ona źródło wielu inspirujących spostrzeżeń i nowatorskich konstatacji. [...] Lektura niniejszej pracy [...] pozwala upatrywać w niej jedno z najważniejszych dzieł o polskiej literaturze w ostatnich latach, zaś w osobie jej autora Bonifacego Miązka, wybitnego badacza literatury, godnie kontynuującego na Uniwersytecie Wiedeńskim działalność jego znakomitych sławistów, jak Otto Forst de Battaglia czy Günther Wytrzens. Praca Bonifacego Miązka jest rezultatem erudycji i sprawnego pióra, napisana zaś w języku niemieckim powinna stać się nieodzownym kompendium każdego sławisty za granicą, a także polonisty krajowego. Jej wielkie walory naukowe zapewnią jej z pewnością poczesne miejsce w pracach slawistycznych okresu powojennego¹⁶.

Kuczyński twierdzi, że piśmiennictwo stanowi dla Miązka jeden z przejawów życia społecznego, dlatego też autor ukazuje dzieje literatury na tle przemian historyczno-obyczajowych¹⁷. Charakteryzując literaturę obu

¹⁴ Por. M. Mochoń, op. cit., s. 154.

¹⁵ Ibidem, s. 159.

¹⁶ K.A. Kuczyński, *B. Miązek, Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance*, „Studia Historica Slavo-Germanica” 1996, t. 20, s. 165.

¹⁷ Por. ibidem, s. 164.

epok, autor dużo uwagi poświęca stosunkom polsko-niemieckim w zakresie rozwoju piśmiennictwa, a to – zdaniem Kuczyńskiego – pokazuje nowy i interesujący obraz kontaktów kulturalnych i literackich tamtych czasów¹⁸. Praca zawiera interpretacje utworów wzbogacone o cytaty, które w sposób wyczerpujący uzupełniają omawiane zagadnienia. Zdaniem Kuczyńskiego, Miązek, odwołując się do paralel europejskich, przedstawia piśmiennictwo polskie w szerszym kontekście, a badania w zakresie komparatystycznym odmieniają spojrzenie na piśmiennictwo polskie tamtego okresu¹⁹. Istotne jest również – w ocenie Kuczyńskiego – to, że badacz podkreśla rolę Kościoła w szerzeniu nauki i kultury, a tym samym przyczynia się do właściwej oceny dokonań duchowieństwa tamtych czasów:

W opracowaniu Bonifacego Miązka przez polskie średniowiecze prześwieca „złoty wiek” bliskiego odrodzenia, a Kościół – dotychczasowy synonim ciemnoty i zacofania w wielu krajowych opracowaniach powojennych – odzyskał właściwe miejsce i znaczenie w historycznej skali dokonań²⁰.

Studien zur polnischen Literatur

W 1995 roku nakładem wydawnictwa Peter Lang ukazał się we Frankfurcie nad Menem tom pt. *Studien zur Polnischen Literatur. Studia o literaturze polskiej*, na który złożyły się wybrane rozprawy, artykuły i wykłady opracowane przez Miązka w okresie dwudziestu lat pracy na Uniwersytecie w Wiedniu. Autor prezentuje studia, które dotyczą wybranych epok i traktują o różnorodnych zagadnieniach w literaturze polskiej. Publikacja ta jest wyborem tekstów z trzech poprzednich publikacji. Miązek przedstawia wybrane zagadnienia w porządku chronologicznym. Zakres tematyczny tekstów zamieszczonych w książce jest bardzo szeroki, obejmuje najstarsze zabytki języka polskiego, odmiany średniowiecznego dramatu, rozwój hagiografii, twórczość Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego oraz literaturę XVI wieku i poezję przełomu renesansu i baroku. Z tomu *Polnische Literatur* pochodzą teksty o pisarzach epoki pozytywizmu i Młodej Polski – poświęcone twórczości Elizy Orzeszkowej, Bolesława Prusa, Henryka Sienkiewicza, Władysława Stanisława Reymonta oraz artykuły charakteryzujące poezję Adama Asnyka, Marii Konopnickiej i twórczość poetów młodopolskich. Uzupełniają to pisarze z kręgu naturalizmu i zagadnienie teatru Wyspiańskiego. Dwa ostatnie rozdziały pochodzą z dysertacji

¹⁸ Por. *ibidem*, s. 165.

¹⁹ Por. *ibidem*.

²⁰ K.A. Kuczyński, *Ze wsi w daleki świat...*, s. 64.

Miązka poświęconej opisowi lirycznemu w twórczości Kazimierza Wierzyńskiego. W książce znajduje się spis nazwisk, ale nie odnajdziemy tutaj bibliografii, wstępu ani posłowania.

Studia mają charakter monograficznego wykładu, w którym autor koncentruje się na najważniejszych informacjach, co zdaniem Małgorzaty Mochoń sprawia, że książka ma charakter publikacji popularyzatorskiej, a nie akademickiej, dlatego grono jej odbiorców może być znacznie większe niż w przypadku dwóch poprzednich publikacji, które miały charakter ściśle akademicki²¹. Studia, jak zaznacza Mochoń, nie prezentują syntetycznego obrazu polskiego piśmiennictwa od początków po literaturę okresu powojennego, nie znajdziemy tutaj również informacji dotyczących baroku i oświecenia:

Miązek nie ukazuje procesu literackiego z wielością programów i napięć współistniejących równolegle trendów. [...] *Studia* B. Miązka, podobnie jak wcześniej omawiane książki, dostarczają wiedzy spełniającej wymóg reprezentatywności, choć nie jest to wiedza kompletna²².

Mochoń zaznacza, że autor dokonał selekcji materiału i wybrał najważniejsze publikacje, z których skomponował jedną całość:

[...] pominął te treści, które we wcześniejszych dwóch pozycjach uznał za drugorzędne, zachował zaś treści, które w obu poprzednich podręcznikach uznawał za kluczowe. *Studia* tak skomponowane są jedynie kompilacją poprzednich książek, autor nie stosuje prostych cięć mechanicznych, lecz bardzo świadomie kształtuje treść przekazu, poprzestając na tym, co według niego najbardziej istotne. Wykład jest zwięzły, informacje zaś dotyczące warunków historycznych i społecznych zredukowane zostały do niezbędnego minimum²³.

Mochoń wyjaśnia, że Miązek, dokonując wyboru formy opracowania, chciał zainteresować odbiorców literaturą polską i jej twórcami, dlatego koncentruje się na prezentacji utworów i ich autorów, maksymalnie ograniczając wywody dotyczące kontekstu historyczno-społecznego. Autor podkreśla jednocześnie związki literatury polskiej z tradycją europejską²⁴. Nowym zagadnieniem, którego nie spotykamy w poprzednich publikacjach Miązka, jest rozdział o epoce romantyzmu, w którym autor przedstawia twórczość czterech najważniejszych dla tego okresu poetów: Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego i Cypriana Kamila Norwida.

Charakterystykę ich twórczości poprzedza krótki wstęp, w którym autor szkicuje sytuację historyczną w pierwszej połowie XIX wieku. Nieudane próby odzyskania niepodległości, upadek powstania listopadowego i stycz-

²¹ Por. M. Mochoń, op. cit., s. 161.

²² Ibidem.

²³ Ibidem, s. 160.

²⁴ Por. ibidem, s. 161.

niowego przyczyniły się do emigracji wielu pisarzy. Konsekwencją tego był rozwój poezji i literatury polskiej poza granicami naszego kraju. To właśnie na emigracji powstały największe dzieła twórców romantyzmu: *Pan Tadeusz* Adama Mickiewicza i *Kordian* Juliusza Słowackiego. Miązek omawia najważniejsze dzieła Mickiewicza: *Odę do młodości*, *Ballady i romanse*, *Sonety z Odessy*, *Sonety Krymskie*, poezje okresu rzymsko-drezdeńskiego, *Księgi narodu polskiego i pielgrzymstwa polskiego*, *Pana Tadeusza*, *Grażynę*, *Dziady* i *Konrada Wallenroda*. W kolejnym rozdziale przedstawia najważniejsze dzieła Słowackiego: poemat arabski *Szanfary*, powieść krzyżacką *Hugo*, cykl wierszy *W Szwajcarii*, *Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu*, dramaty: *Lilla Weneda*, *Horsztyński*, *Maria Stuart*, *Kordian*, *Mindowe*, *Balladyna*, poemat prozą *Genesis z Ducha* oraz eposy *Beniowski* i *Król-Duch*. W dalszej części prezentuje postać Zygmunta Krasińskiego i jego najważniejsze dzieła: *Nieboską komedię*, opowiadanie *Irydion*, *Trzy myśli Ligenzy*, *Przedświt*, cykl *Psalmy przyszłości*. Autor przedstawia również życie i twórczość Norwida: *Czarne kwiaty*, *Białe kwiaty*, traktat filozoficzno-poetycki *Pieśni społecznej cztery strony*, poetycki dialog *Promethidion*, wiersze: *Niewola*, *Zwolon*, *Bema pamięci żałobny rapsod*, *Moja piosenka*, *Klaskaniem mając obrzękłe prawice*, *Ciemność*, *Do obywatela Johna Brown*, *Jeszcze Francja nie zginęła*, *Fortepian Szopena*, elegię *Dla Bronisława Z.*, *Vademecum*, *Milczenie*, *Rzecz o wolności słowa* oraz dramaty: *Kleopatra*, *Pierścień wielkiej damy*, *Quidam*.

Nowatorskie spojrzenie i oryginalne poglądy autora docenia Kuczyński, który o książce Miązka pisze:

Jego studia są wyrazem wielkiej erudycji i sprawnego pióra, ich kompozycja jest logiczna i przejrzysta, i choć korzysta oczywiście z dorobku naukowego innych badaczy, jego sądy i opinie są zawsze oryginalne, często nowatorskie w swych konstatacjach [...] tom *Studien zur polnischen Literatur* wnosi wiele cennego materiału o wybranych, ważnych artystycznie i ideowo epokach i dziełach naszego piśmiennictwa na przestrzeni wieków²⁵.

Książka ta adresowana jest do czytelników spoza polskiego kręgu kulturowego – do studentów obcojęzycznych lub amatorów zainteresowanych literaturą polską:

Wobec braku naukowych pozycji w języku niemieckim o literaturze polskiej tom Bonifacego Miązka jest książką szczególnie atrakcyjną dla niemieckojęzycznego odbiorcy, który otrzymuje wyważoną, kompetentnie napisaną publikację o wielu najważniejszych zjawiskach piśmiennictwa polskiego²⁶.

²⁵ K.A. Kuczyński, *Ze wsi w daleki świat...*, s. 65–66.

²⁶ Idem, *Z Ziemi Kieleckiej*, [w:] *Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Profesora dra hab. Bonifacego Miązka w 70. rocznicę urodzin*, pod red. K.A. Kuczyńskiego i P. Obrączki, Galeria Nauki i Sztuki, Londyn 2005, s. 22.

Podsumowując rozważania na temat dorobku naukowego Miążka, należy podkreślić, że książki naukowe księdza profesora Bonifacego Miążka wykazują nowatorską strukturę: wzorem innych tego typu publikacji zawierają najważniejsze elementy z biografii autorów i analizę ich dzieł, ale poszerzają wiedzę czytelnika o zagadnienia będące przedmiotem zainteresowania estetyki recepcji, o modele odbioru utworów pisarzy polskich w kraju i za granicą. Tego rodzaju informacji nie zawierają zwykle opracowania innych slawistów w niemieckim kręgu językowym, którzy pisali o historii literatury polskiej. Publikacje księdza profesora wzbogacają i systematyzują wiedzę o literaturze polskiej, wprowadzają nowe spojrzenie na twórczość uznanych autorów, a także dodają do kanonu literatury polskiej obowiązującego w programach studiów polonistycznych w Austrii i w Niemczech nowe nazwiska i tytuły.

Bibliografia

- Dudek J., *Liryka Kazimierza Wierzyńskiego z lat 1951–1969*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1975.
- Karst R., *Bonifacy Miązek jako historyk literatury*, „Tydzień Polski” 31.08.1985, s. 9.
- Kuczyński K.A., Obrączka P., *Bibliografia prac Ks. Profesora Bonifacego Miążka*, [w:] „Ziarna złej tęsknoty...” *Szkice o poezji Bonifacego Miążka*, red. E. Białek, Quaestio, Wrocław 2010, s. 145–168.
- Kuczyński K.A., *Ze wsi w daleki świat. O życiu i twórczości ks. prof. Bonifacego Miążka*, Expol, Łódź 2007.
- Kuczyński K.A., *Z Ziemi Kieleckiej*, [w:] *Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Dra hab. Bonifacego Miążka w 70. rocznicę urodzin*, red. K.A. Kuczyński, P. Obrączka, Galeria Nauki i Sztuki, Londyn 2005, s. 13–24.
- Kuczyński Krzysztof A., *B. Miązek, Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance*, „Studia Historica Slavo-Germanica” 1996, t. 20, s. 165.
- Miązek B., *O głównych motywach w liryce Kazimierza Wierzyńskiego po roku 1945*, [w:] B. Miązek, *Teksty i komentarze*, Sandomierz 1996, s. 15–28.
- Miązek B., *Przemówienie w Londynie z okazji otrzymania nagrody Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie (1996)*, [w:] K.A. Kuczyński, *Ze wsi w daleki świat. O życiu i twórczości ks. prof. Bonifacego Miążka*, Expol, Łódź 2007, s. 111–118.
- Mochoń M., *Bonifacy Miązek – wykładowca, badacz i krytyk literacki*, [w:] *Szkice do portretu Bonifacego Miążka*, red. J. Paclawski, Kieleckie Towarzystwo Naukowe, Kielce 2000, s. 131–180.
- Niewczas A., *O Wierzyńskim w Austrii*, „Więź” 1980, nr 9, s. 139.

Bonifacy Miązek als Literaturhistoriker

Zusammenfassung

Der vorliegende Artikel thematisiert die wissenschaftlichen Leistungen von Bonifacy Miązek – einem polnischen Exildichter, geschätzten Kritiker und Literaturhistoriker. Besprochen werden hier die historisch-literarischen Werke des bekannten Wiener Gelehrten in deutscher Sprache (*Die lyrische Beschreibung im Nachkriegsschaffen Kazimierz Wierzyńskis, Polnische Literatur 1863–1914. Darstellung und Analyse, Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance, Studien zur polnischen Literatur*). Die akademischen Publikationen von Professor Miązek zeigen eine innovative Struktur – sie erweitern das Wissen der Leserschaft über die Problematik der Rezeptionsästhetik und analysieren die Rezeption der polnischen Schriftsteller im In- und Ausland. Die Werke von Bonifacy Miązek bereichern und systematisieren das Wissen über polnische Literatur, besprechen die Arbeit anerkannter Autoren neu und präsentieren neue Namen und Titel.

Schlüsselwörter: Bonifacy Miązek, Literaturhistoriker, Mittelalter und Renaissance, polnische Literatur in den Jahren 1863–1914, polnische Literaturgeschichte im Ausland.

Bonifacy Miązek as a Historian of Poland's Literature

Summary

The subject of this article is the presentation of the scientific achievements of Bonifacy Miązek – an emigrant poet, critic and historian of literature. This article discusses the historical/literary dissertations of a Viennese scholar published in German (*Die lyrische Beschreibung im Nachkriegsschaffen Kazimierz Wierzyńskis, Polnische Literatur 1863–1914. Darstellung und Analyse, Polnische Literatur des Mittelalters und der Renaissance, Studien zur polnischen Literatur*). The academic books of the professor show an innovative structure which broadens the reader's knowledge of interesting issues relating to reception aesthetics, and the reception models of Polish writers at home and abroad. Publications by Bonifacy Miązek enrich and systematize knowledge about Polish literature, expose a new look of the work of recognized authors, and introduce new names and titles.

Keywords: Bonifacy Miązek, literary historian, Middle Ages and renaissance, Polish literature in the years 1863–1914, history of Polish literature abroad.